

УКРАЇНА ТА ЕТИКА ВІЙНИ

Гелен Фроу

Вам насправді не потрібен теоретик справедливої війни, щоб пролити світло на вторгнення Росії в Україну. Кампанія Володимира Путіна вже вбила або поранила сотні людей і тисячі залишили свої домівки. Найкращі припущення щодо мотивації війни варіюються від того, що Путін читав кілька хитромудрих історичних книжок, у той час як у нього розвивалася психічна нестабільність, спричинена карантинном, до давнього бажання повернути Росії її славу СРСР — програма, яка зараз виконується через шараду порятунку людей від геноциду в країні, де геноциду не відбувається. Не дивно, що ані пояснення — ані навіть їх поєднання — не є справедливою причиною для війни.

Тим не менш, війна проливає світло на одну з центральних дебатів у останній роботі про етику війни. Згідно з тим, що ми можемо назвати традиційним поглядом на етику війни, той факт, що війна є невинною, не має нічого спільного з тим, чи вона ведеться справедливо. Цю позицію захищав Майкл Волцер у своїй фундаментальній книзі «Справедливі та несправедливі війни» 1977 року. Воно продовжує домінувати в суспільному та політичному дискурсі про війну, не кажучи вже про міжнародне право. З цієї точки зору той факт, що війна Путіна є невинною, не є перешкодою для того, щоб вона йшла справедливо. Ось чому, стикаючись із невинною війною, коментатори регулярно обговорюють, чи є її конкретні наступи пропорційними, належним чином дискримінаційними чи задовольняють критерію необхідності. Але такі війни роблять ці критерії безглуздими. Немає такої кількості жертв, яка була б пропорційна досягненню окупації України. Пропорційність вимагає, щоб морально добра мета, якої людина (обґрунтовано сподівається) досягти, переважала морально значну шкоду, яку вона очікує завдати. Той факт, що наступ сприятиме протиправним цілям окупації України та повалення її демократичного уряду, є лише подальшим моральним злом,

Те саме стосується необхідності. Той факт, що шкоди неминуче, якщо хтось хоче досягти якоїсь морально доброї мети, може допомогти виправдати заподіяння цієї шкоди. Але той факт, що шкоди не уникнути, якщо ми хочемо досягти неприпустимої мети, не має жодної виправдовуючої сили. Додавання префікса «військовий» — що має на увазі якусь особливу категорію військової необхідності — якимось чином не дає нам можливості поставити розумні моральні питання про те, чи справді, наприклад, облога Кисва є справді виправданою, як необхідність. Такі запитання можуть мати сенс у дискусіях про стратегію чи доцільність — який найкращий спосіб підкорити людей? — але розглядати їх як правдоподібні частини дискусій про етику війни є фундаментально помилковим. Це підтверджує думку про те, що деякі російські наступи — необхідні частини агресії — можуть бути морально допустимими, і якщо так, то комбатанти, які здійснюють ці наступи, не роблять нічого поганого. Таке моральне міркування, що викликає запаморочення, явно помилкове.

Ми вже бачимо, як завжди, різке розмежування між цивільними жертвами та жертвами бойових дій в Україні, ніби морально має значення, які саме невинні люди

були вбиті, переслідуючи експансіоністські цілі Путіна. Я вважаю, що ми повинні протистояти цьому розрізненню в цілому: як правило, морально не краще вбивати комбатантів, переслідуючи невинні цілі, ніж вбивати цивільних. Дійсно, як стверджував Віктор Тадрос, оскільки вбивство комбатантів підвищує ймовірність успіху невинної війни, є принаймні одна важлива обставина, в якій вбивство комбатантів морально гірше, ніж вбивство цивільних. Вбивство учасників бойових дій не просто саме по собі; це також засіб досягнення подальших серйозних кривд.

Той факт, що оборона України, схоже, здійснюватиметься переважно військовозобов'язаними та цивільними особами, які добровільно взяли до рук зброю, робить згубний характер цієї різниці ще більш очевидним. Звичайно, ми хочемо засудити вбивства мирних жителів. Але підкреслення того, що жертви є цивільними особами, надає легітимності вбивству комбатантів, маючи на увазі, що вони, принаймні, є законними цілями. Треба сказати однозначно: у Росії немає законні цілі в цій війні. Існуючі збройні сили України складаються з українців, які або пройшли строкову службу, або вирішили піти на військову службу в першу чергу через загрозу, з якою їхня країна стикається з боку Росії. Жоден із цих людей не втрачає своїх звичайних прав проти шкоди, намагаючись захистити себе та своїх співгромадян від невинних нападів Росії. Їхня смерть значить не менше, ніж смерть беззбройних цивільних. Звісно, це не означає, що невинні війни не можуть бути морально кращими чи гіршими. Невинна війна, яка завдає більше шкоди, гірша, ніж та, яка завдає менше шкоди. Але все, що ми тут маємо, це ступені помилки. Будь-яка шкода, заподіяна російськими військами, неприпустима.

Ті з нас, хто працює над етикою війни, нічого не можуть зробити, щоб приборкати агресію Росії. Але ми можемо принаймні відмовитися від думки, що можуть існувати допустимі способи переслідування цієї агресії. Це означає, серед іншого, опір звичці повертатися до *in bello* контрольний список, коли ЗМІ просять нас прокоментувати війну. Україна є жалюгідним уроком, чому ми повинні відкинути ідею, що бойові дії морально не залежать від справедливості самої війни. Це також урок того, чому ми повинні взагалі протистояти ідеї, що існують особливі моральні принципи, які керують війною. Наші звичайні моральні принципи, знайомі з повсякденного життя, говорять нам про те, що неприпустимо використовувати силу, щоб спробувати отримати щось, на що ви взагалі не маєте права. Нічого не змінюється, коли ці сили розгортаються державами чи іншими політичними колективами: російський режим не має спеціальних дозволів на вчинення насильства, які відмовляються окремим особам. Несправедливість війни Путіна можна побачити одразу, для цього не треба бути теоретиком війни; це засуджується нашими найвідомішими, фундаментальними переконаннями про права людей боротися проти шкоди.